

تأملی در چگونگی باورها و رفتارهای دینی و عقیدتی ژاپنی ها

نگارش جمشید جمشیدی

مقدمه:

سازمان صدا و سیمای ژاپن¹ دارای یک "مرکز تحقیقات فرهنگی" است که هر پنج سال یکبار از ژاپنی ها در زمینه های گوناگون نظرسنجی² بعمل می آورد. این مطالعات از سال 1973 آغاز شده و نتایج سی ساله آن تا سال 2003 اعلام گردیده است. سوالات در زمینه های "اهداف زندگی"، "فرد ایده آل"، "مساله کار"، "دین"، "روابط زن و شوهر، اولیا و فرزندان"، "فعالیت های سیاسی"، "ناسیونالیسم" و مناسبات اقتصادی و غیره مطرح گردیده است. ما در دنباله به معرفی نتایج این نظرسنجی در زمینه باورها و رفتارهای دینی ژاپنی ها می پردازیم.

نتایج نظرسنجی:

1- باورهای دینی: جدول 1 نظرسنجی نوسانات ایمان و اعتقادات ژاپنی ها را در طول سی سال از سال 1973 تا سال 2003 نشان میدهد. پاسخ دهنده مجازست از بین گزینه های مطرح شده هر چند گزینه را که مناسب میدانند انتخاب کند.

جدول 1- نتیجه نظر سنجی در زمینه ایمان و اعتقادات مردم

	'73年	'78	'83	'88	'93	'98	'03
بودیسم	42%	45	44	45	44	39	39
شین تو	33	37	39	36	35	32	31
معجزه	13	15	15	14	13	14	15
تیرک. نشانه دعا	14	16	16	14	16	14	15
عالم غیب	7	9	12	12	13	10	11
طالع بینی، فالگیری	6	8	8	7	6	6	7
آموزه های کتابی	10	9	9	8	6	7	6
بی ایمان	30	24	23	26	24	30	26
نمیدانم، غیره	6	6	5	6	8	7	9

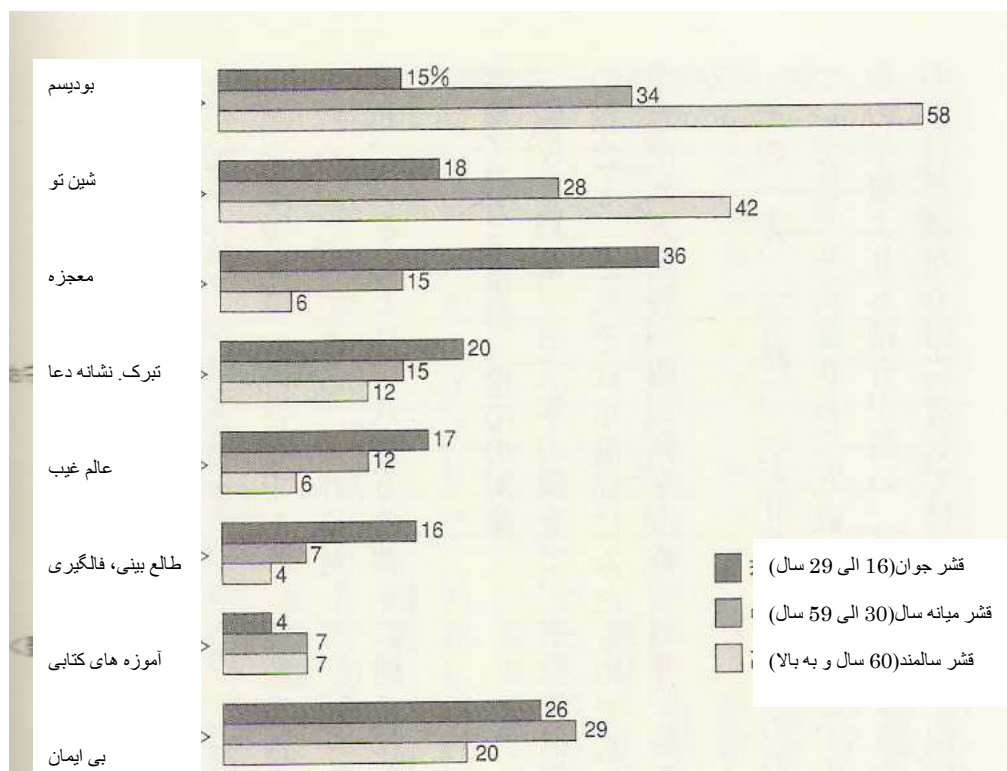
¹ Nippon Hoso Kyoku(NHK): <http://www.nhk.or.jp/>

² این نظرسنجی از مردم، زن و مرد بالاتر از شانزده سال در سراسر ژاپن بصورت مصاحبه حضوری و در فاصله دو تا سه روز انجام گرفته است. تعداد شرکت کنندگان 5400 نفر که در 450 نقطه از کشور به احتساب هر نقطه 12 نفر میباشد. علاقمندان مطالعه دقیق این نتایج میتوانند به اصل کتاب که به زبان ژاپنی نگاشته شده است رجوع کنند: Nb 1019: «編」、NHK 放送文化研究所「第六版」現代日本人の意識構造

اجازه بدهید دقایقی به تجزیه و تحلیل جدول 1 به پردازیم. همان گونه که از ارقام بر می آید از طرفی باور به دو آئین بودائی و شینتو (چند خدائی) و از طرف دیگر بی ایمانی و یا به زبان مرسوم خودمان کفر در طول این سی سال بیشترین گزینه بوده است. اعتقاد به ادیان کتابی از جمله سه دین یهودی، مسیحیت و اسلام چشمگیر نیست. افزایش در صد باور به آئین های بودیسم (از 42 به 45 درصد) و شینتو (از 33 به 37 درصد) و افت درصد کفر (از 30 به 24 درصد) در فاصله سال های 1973 تا 1978 قابل توجه است. ولی این روند از سال 1978 به بعد سیر معکوس را طی کرده است. پژوهشگران علت اصلی افزایش گرایش های دینی و افت در صد کفر را متناسب به بهبود اوضاع اقتصادی در این دوره، و نزول مقبولیت این آئین ها و افزایش درصد کفر را در رویداد ترورهای وحشیانه فرقه متعصب اوم (OWM) که مدعی بداعت در بودیسم بود خاطر نشان میکنند. نقش تغییر و تحولات اجتماعی و فرهنگی در ایجاد نوسان در باورهای دینی اقشار مردم انکار ناپذیر است.

21 درصد از پاسخ دهندگان (آمار 2003) به هر دوی آئین بودیسم و شینتو اعتقاد داشته اند و این رقم از کسانی که تنها به آئین شینتو (10 درصد) و یا به بودیسم (17 درصد) گرایش نشان دادند بیشتر بوده است.

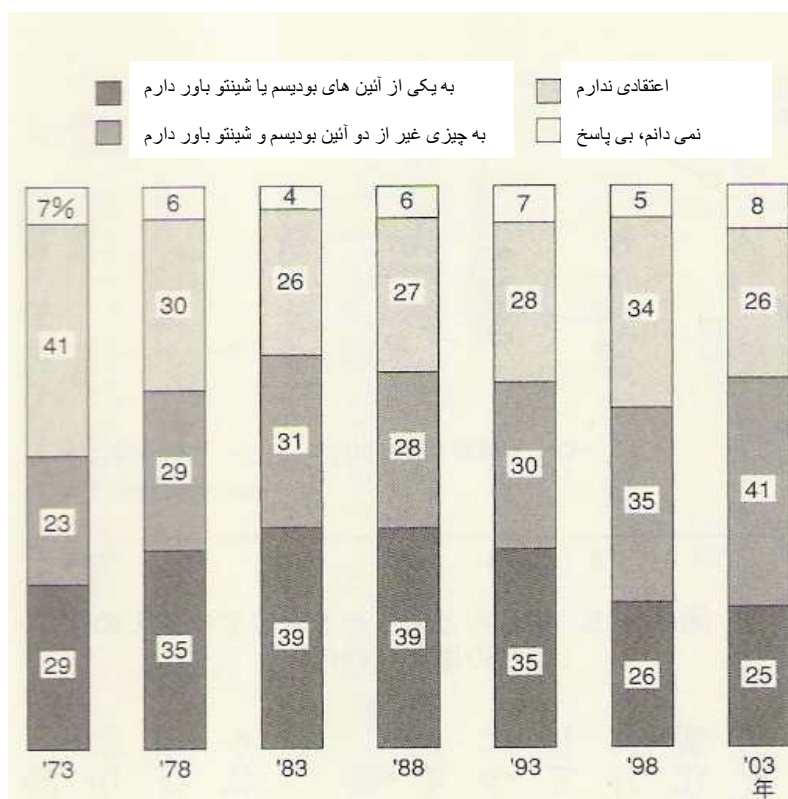
طبق آمار بیش از 10 درصد ژاپنی ها اعتقاد به معجزه، تبرک و یا باور به عالم غیب (دیگر) دارند.

شکل 1- باورهای دینی ژاپنی ها بر حسب سن

شکل 1 نوسان در باورهای ژاپنی ها را در رابطه با سن پاسخ دهندگان جمع بندی کرده است.

جالب توجه است در حالی که در قشر سالمند 60 سال و به بالا باور به آئین های بودیسم 58 درصد و شینتو 42 درصد چشمگیر است اعتقاد به معجزه، تبرک و نشانه های دعا، عالم غیب و طالع بینی و فال گیری، به عبارتی اعتقاد به حوزه اسرار و مجهولات، در طبقه جوان 16 تا 29 سال رواج قابل توجهی دارد. تحول در باورهای قشر جوان در طول سی سال تاریخ اجتماعی ژاپن چگونه بوده است؟. توجه مشتاقان آگاهی بر این تحولات را به شکل 2 جلب میکنم.

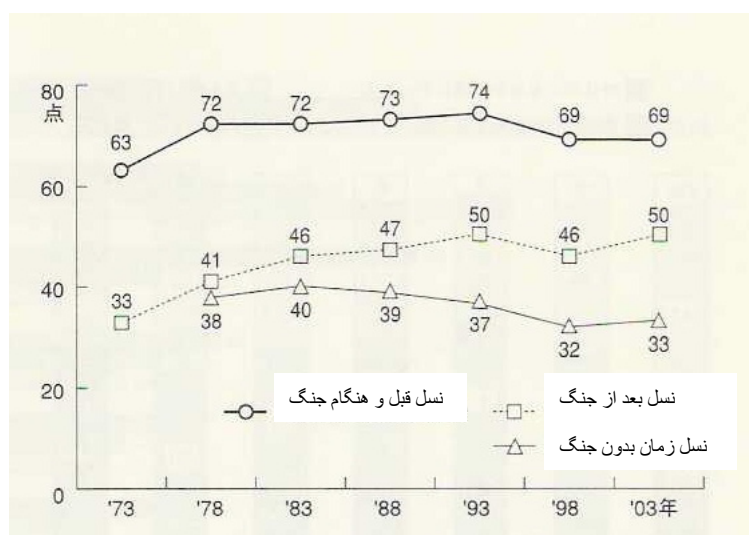
شکل 2- تغییرات زمانی سی سال اخیر در باورهای دینی قشر جوان

شکل 2 تغییر باورهای قشر جوان (16 تا 29 سال) ژاپن را در سی سال اخیر از سال 1973 تا 2003 نشان میدهد. آن چه که مشهودست گرایش نسبی است که این گروه سنی از بی ایمانی به اعتقاد (از 41 به 26 درصد) به جهان ولو اسرارآمیز و مجهول تجربه کرده است. افت درصد معتقدین جوان به آئین های بودیسم و شینتو (از 41 به 26 درصد) و افزایش باورها به معجزه، تبرک و همراه کردن دعا، فال و طالع بینی یا جهان اسرار (از 23 به 41 درصد) قابل توجه است.

شکل 3 مقایسه نسل باورمندان به یکی از آئین های بودیسم و یا شینتو را نشان میدهد. آن چه که از منحنی های این شکل بر می آید یکی حکایت ثابت بودن درصد اعتقادات مردم "نسل قبل و هنگام جنگ" و دیگری افزایش نا محسوس معتقدین "نسل بعد از جنگ" در سی سال اخیر است. "نسل قبل و هنگام جنگ" اگر چه همچنان پرچمدار معتقدین پابرجای مردم ژاپن باقی مانده اند افزایش سن آن ها در طول این سی سال تاثیری بر درصد کل جمعیت معتقدین نداشته

است.

درصد معتقدین "نسل بعد از جنگ" در طول سی سال به موازات افزایش سن آن ها از 33 به 50 درصد سیر صعودی داشته است. اگرچه فاکتور سن را نمی توان در گرایش به باورهای دینی انکار کرد ولی تاثیر این فاکتور در بین ژاپنی ها چشمگیر نبوده است، بلکه تفاوت نسل است که از عوامل مهم در تعیین مسیر باورهای دینی قلمداد می‌گردد.

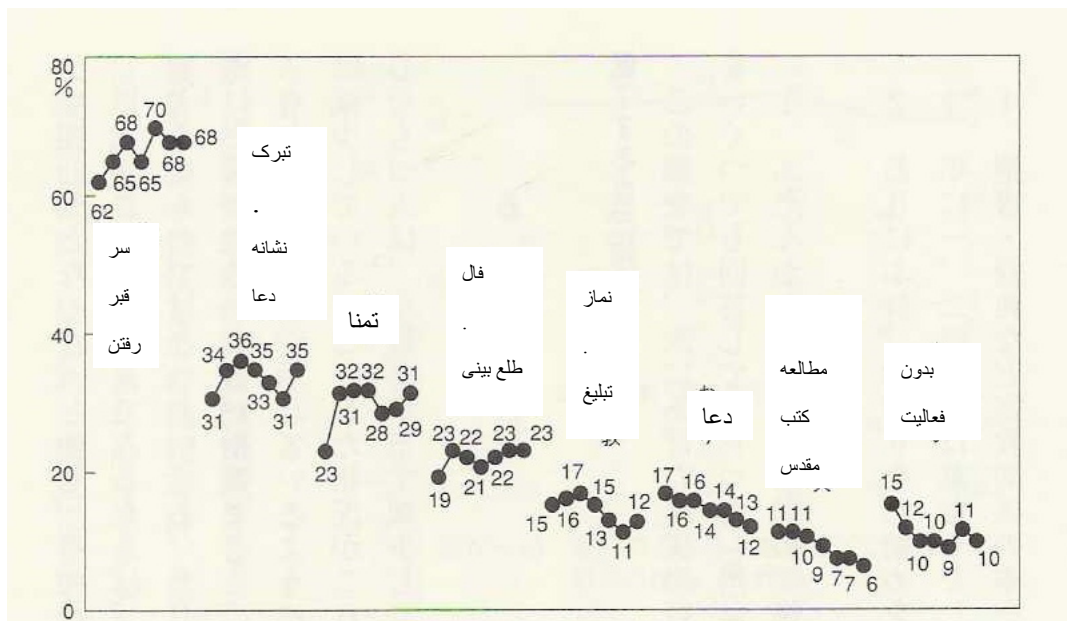
شکل 3- منحنی تغییرات درصدی باورمندان به یکی از دو آئین های بودیسم و یا شینتو در رابطه با نسل آن ها

و اما وضع "نسل زمان بدون جنگ" چگونه است؟ بر خلاف دو نسل پیشین سیر گرایش به باورهای دینی در این نسل نزولی بوده است؛ از 38 درصد در سال 1973 به 33 درصد در سال 2003 کاهش پیدا کرده است. تخمین زده میشود که این سیر کاهشی از این به بعد هم ادامه داشته باشد.

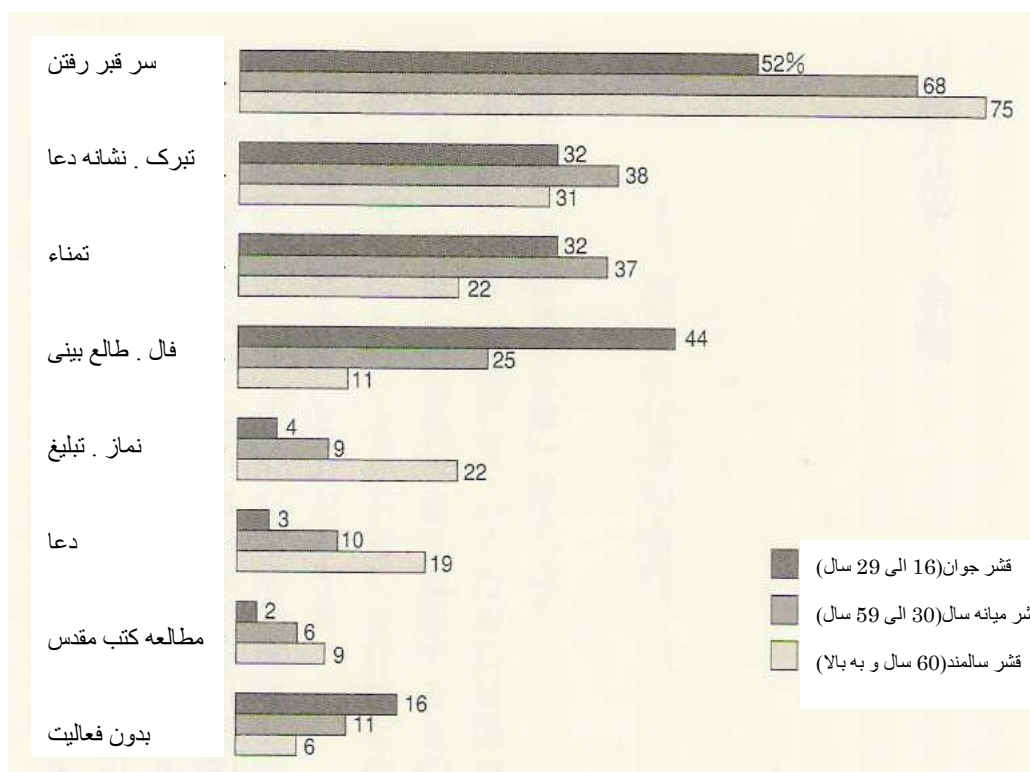
اجازه بدهید با مراجعه به اشکال 4 و 5 باب بحث نوع رفتارهای ژاپنی ها را در تحقق باورهای دینی خود بگشائیم.

2- رفتارهای دینی:

توجه خواننده را به شکل 4 جلب میکنم. رفتار "رفتن به سر قبر" یا زیارت قبور بازماندگان خود از دیر باز در بین ژاپنی ها مرسوم بوده و این رسم حداقل در این سی سال منسوخ نشده است. در سال 2003 هنوز 68 درصد مردم به این رسم متعهد هستند. "تبرک" نشانه دعا" های همراه از 31 درصد در سال 1973 به 35 درصد در سال 2003 افزایش نشان داده است. "تمناء" و آرزو از معبود در بین ژاپنی ها از 23 درصد در سال 1973 به 31 درصد در سال 2003 افزایش نشان داده است. "فال و طالع بینی" از 19 درصد در سال 1973 به 23 درصد در سال 2003 افزایش پیدا کرده است. "نماز، تبلیغ"، "دعا" و "مطالعه کتب مقدس" در این سی سال با افت مواجهه بوده است.

شکل 4- سیر تغییرات درصدی رفتارهای دینی مردم ژاپن از سال 1973 تا 2003

شکل 5- رفتارهای دینی ژاپنی ها بر حسب سن

در شکل 5 شما رفتارهای دینی ژاپنی ها را در رابطه با سن پاسخ دهندگان مشاهده میکنید.

رفتار "سر قبر رفتن" به نظر می آید جنبه ملی داشته باشد زیرا که این رسم را نسبتن تمام اقشار با درصد بالائی رعایت میکنند. فال و طالع بینی که تا اندازه ای جنبه تفریحی هم دارد در بین قشر جوان مشهود است. اما در قشر سالمند رفتارهایی که جنبه ربانی و روحانی آن بیشتر است رواج دارد. "نماز. تبلیغ" 22 درصد، "دعا" 19 درصد و مطالعه کتب مقدس 9 درصد در بین قشر سالمند مرسوم است، حال آن که این رفتارها در بین قشر جوان مقبولیتی کسب نکرده است.

اوساگا- 20 آوریل 2008